

درك
مفاهيم
موسيقى
(تئورى - شنيدارى)

حميد رضا هاشمى اسكوئى

سرشناسه : هاشمی اسگوئی، حمیدرضا، ۱۳۶۷-
عنوان و نام : درک مفاهیم موسیقی (تئوری - شنیداری) / مولف حمیدرضا هاشمی
پدیدآور : اسگوئی.
مشخصات نشر : تهران : پارت، ۱۳۹۸.
مشخصات : ۲۴۰ ص: جدول؛ ۲۲ × ۲۹ سم.
ظاهری
شابک : 978-964-5664-55-6
وضعیت فهرست : فیبا
نویسی
موضوع : موسیقی -- آموزش
موضوع : Music -- Instruction and study
موضوع : موسیقی
موضوع : Music
رده بندی کنگره : MT۱
رده بندی دیویی : ۷۸۰/۷۱
شماره کتابشناسی : ۵۷۹۹۷۳۰
ملی

نام کتاب: درک مفاهیم موسیقی (تئوری - شنیداری)
مؤلف: حمیدرضا هاشمی اسگوئی
ناشر: انتشارات پارت
نوبت چاپ: اول
تیراژ: ۵۰۰ جلد
چاپ: اکبری ۰۹۱۲-۳۳۵۳۵۸۱
قیمت:
شابک: ۹۷۸-۹۶۲-۵۶۶۲-۵۵-۶

طبق قانون حمایت از آثار مولفین و مترجمین، تمامی حقوق جهت مؤلف و ناشر بر این اثر
قرارداد فی مابین محفوظ است و هرگونه کپی برداری ممنوع و پیگرد قانونی دارد.

فهرست مطالب

پیش‌گفتار

۱۸	فصل اول : صدای موسیقایی
۱۹	مؤلفه‌های اصلی صدای موسیقایی
۲۱	حامل
۲۱	نت‌های موسیقایی
۲۱	کلید سل
۲۳	خطوط اضافه در حامل
۲۳	کلید باس یا فا خط چهارم
۲۴	حامل مضاعف
۲۵	کلیدهای خاص
۲۵	کلید آلتو یا دو خط سوم
۲۵	کلید تنور یا دو خط چهارم
۲۶	کلید اکتاو و کلید سازهای کوبه‌ای
	فصل دوم : ریتم ، تمپو و دینامیک در موسیقی
۳۰	ریتم در موسیقی
۳۲	سکوت در موسیقی
۳۲	نت‌های نقطه دار
۳۴	میزان
۳۴	نشانه‌ی زمانی
۳۵	هر ضرب برابر با نت سفید
۳۵	هر ضرب برابر با نت سیاه
۳۶	هر ضرب برابر با نت چنگ
۳۷	تجمیع و تقسیم ملودی (متر ترکیبی)
۴۰	ضرب پایین و ضرب بالا
۴۱	میزان ناقص
۴۲	تقسیم کردن ضرب‌ها به قسمت‌های مساوی
۴۵	سنکوپ
۴۶	ریتم سوئینگ
۴۷	سرعت، حجم و دینامیک اجرای یک اثر موسیقایی
۴۷	روش اول : BPM
۴۷	روش دوم : Italian Tempo Terms
۴۹	نشانه‌های مرتبط برای تغییر سرعت اجرای موسیقی

فهرست مطالب

۵۱	روباتو
۵۱	آکسان‌های دینامیکی
	فصل سوم : فواصل در موسیقی
۵۸	فواصل در موسیقی
۵۹	نیم پرده دیاتونیک و کروماتیک
۶۱	إنهارمونیک
۶۱	فاصله هارمونیک و ملودیک
۶۱	تشخیص فاصله
۶۲	کیفیت فاصله
۶۲	فواصل درست
۶۳	جدول و طرح نموداری فواصل
۶۵	فاصله تریتون
۶۵	فاصله‌های ساده و ترکیبی
۶۶	معکوس فاصله
۶۷	فواصل مطبوع و نامطبوع
	فصل چهارم : گام شناسی
۷۲	ساختار یک اثر موسیقایی : گام
۷۴	تعریف امروزی گام
۷۵	ثنالیته
۷۵	گام دیاتونیک (ماژور و مینور)
۷۷	مینور طبیعی
۷۸	نشانه‌ی ثنالیته
۷۹	ماژور و مینور نسبی
۸۰	تشخیص سریع ثنالیته گام‌ها
۸۱	دایره پنجم‌ها
۸۲	ثنالیته موازی : گام‌هایی با تونیک مشترک
۸۲	مینور هارمونیک
۸۴	مینور ملودیک
۸۵	گام کروماتیک
۸۶	گام پنتاتونیک
۸۸	مفهوم مُد در موسیقی
۸۸	مُد‌های یونانی

فهرست مطالب

۹۲	مُد های مدرن
۹۲	مُد یونین
۹۲	مُد دورین
۹۳	مُد فریزین
۹۳	مُد لیدین
۹۳	مُد میکسولیدین
۹۳	مُد ائولین
۹۴	مُد لوکرین
۹۵	مُد های با تونیک مشترک
۹۶	تشخیص نشانه‌ی تنالیده مدها
فصل پنجم : آکورد شناسی	
۱۰۰	آکوردها
۱۰۱	اصوات هارمونیک (هماهنگ)
۱۰۲	ترایاد بزرگ (ماژور)
۱۰۳	ترایاد کوچک (مینور)
۱۰۳	ترایاد کاسته
۱۰۴	ترایاد افزوده
۱۰۶	معکوس آکوردهای سه صدایی
۱۰۷	آکوردهای گسترش یافته
۱۰۷	هفت
۱۰۸	هفتم نمایان
۱۰۸	ماژور هفت
۱۰۹	مینور هفت
۱۱۰	انواع دیگر آکورد هفت
۱۱۰	مینور ماژور هفت
۱۱۰	آکورد کاسته هفت
۱۱۱	آکورد افزوده هفت
۱۱۱	آکورد افزوده ماژور هفت
۱۱۲	معکوس آکوردهای هفت
۱۱۳	آکورد شش
۱۱۳	نهم، یازدهم و...
۱۱۴	نهم نمایان

فهرست مطالب

۹۲	مُد های مدرن
۹۲	مُد یونین
۹۲	مُد دورین
۹۳	مُد فریزین
۹۳	مُد لیدین
۹۳	مُد میکسولیدین
۹۳	مُد ائولین
۹۴	مُد لوکرین
۹۵	مُد های با تونیک مشترک
۹۶	تشخیص نشانه‌ی تنالیده مدها
	فصل پنجم : آکورد شناسی
۱۰۰	آکوردها
۱۰۱	اصوات هارمونیک (هماهنگ)
۱۰۲	تراپاد بزرگ (ماژور)
۱۰۳	تراپاد کوچک (مینور)
۱۰۳	تراپاد کاسته
۱۰۴	تراپاد افزوده
۱۰۶	معکوس آکوردهای سه صدایی
۱۰۷	آکوردهای گسترش یافته
۱۰۷	هفت
۱۰۸	هفتم نمایان
۱۰۸	ماژور هفت
۱۰۹	مینور هفت
۱۱۰	انواع دیگر آکورد هفت
۱۱۰	مینور ماژور هفت
۱۱۰	آکورد کاسته هفت
۱۱۱	آکورد افزوده هفت
۱۱۱	آکورد افزوده ماژور هفت
۱۱۲	معکوس آکوردهای هفت
۱۱۳	آکورد شش
۱۱۳	نهم، یازدهم و...
۱۱۴	نهم نمایان

فهرست مطالب

۱۱۴	ماژور نُهم
۱۱۴	مینور نُهم
۱۱۵	مینور نُهم - ماژور هفت
۱۱۶	آکوردهای آلتیره شده، معلق و پاورکورد
۱۱۷	مینور هفت پمُل پنج یا نیم کاسته هفتم
۱۱۸	آکورد ماژور یا (مینور) به همراه نُهم
۱۱۸	آکورد شش - نُه (۹ / ۶)
۱۱۹	آکوردهای معلق
۱۲۱	آکورد با فواصل غیر از سوم
۱۲۲	آکورد با فواصل چهارم
۱۲۳	آکورد با فواصل پنجم
۱۲۳	آکورد با فواصل دوم
فصل ششم: ملودی و همراهی آن	
۱۲۸	ملودی
۱۲۹	نحوه ساختن ملودی
۱۳۰	صدای (نُت) عبوری
۱۳۱	صدای (نُت) کمکی و یا همسایه
۱۳۱	صدای (نُت) زینت
۱۳۲	صدای (نُت) گریز
۱۳۲	صدای (نُت) پیش‌رس
۱۳۳	صدای (نُت) تأخیر
۱۳۳	صدای (نُت) کامبیاتا
۱۳۴	ساختن واریاسیون
۱۳۴	تکنیک‌های واریاسیون ملودی
۱۳۴	تکنیک‌های رایج نوشتن ملودی و گسترش آن
۱۳۶	فرم‌های رایج در تاریخ موسیقی
۱۳۶	آریا
۱۳۶	اُپرا
۱۳۶	آراتوریو
۱۳۶	اُورتور
۱۳۷	پوئم سمفونیک
۱۳۷	سونات

فهرست مطالب

۱۳۷	سوئیت
۱۳۷	سمفونی
۱۳۷	کانون
۱۳۷	کانتات
۱۳۸	کوارتت زهی
۱۳۸	کنسرتو
۱۳۸	فوگ
۱۳۸	مادریگال
۱۳۸	موتت
۱۳۸	مَس
۱۳۹	مینوئه
۱۳۹	موسیقی برنامه‌ای
۱۳۹	موسیقی شانسی
۱۳۹	نُکتورن
۱۳۹	فرم‌های کوچک‌تر
۱۳۹	مقدمه
۱۴۰	فرم ورث-گُر
۱۴۰	ملودی‌های اصلی
۱۴۰	بخش رابط
۱۴۰	بخش سلو سازی
۱۴۱	بخش پایانی
۱۴۱	فرم بلوز ۱۲ میزانی
۱۴۱	بافت موسیقایی
۱۴۲	همراهی کردن ملودی
۱۴۲	صفحه ملودی
۱۴۳	صفحه آکورد
۱۴۳	آکومپانیمان با بلوک‌های آکوردی
۱۴۴	آکومپانیمان ریتمیک
۱۴۵	آکومپانیمان آرپژوار
۱۴۵	تکنیک کامپینگ
	فصل هفتم: هارمونی
۱۵۰	هارمونی

فهرست مطالب

۱۵۱	آکوردهای سه صدایی دارای فونکسیون (نقش) اصلی
۱۵۲	وضعیت آکورد
۱۵۳	انتقال به روش مستقیم
۱۵۳	انتقال به روش مخالف
۱۵۳	انتقال به روش فرعی
۱۵۴	وصل هارمونیک
۱۵۴	وصل ملودیک
۱۵۵	آکورد کادانس چهار-شش
۱۵۶	معکوس اول سه صدایی، آکورد سه-شش و یا شش
۱۵۷	فاصله پنجم و هشتم مخفی
۱۵۸	معکوس دوم سه صدایی یا چهار-شش
۱۵۸	حرکت عبوری
۱۵۹	حرکت کمکی
۱۶۰	آکورد هفتم نمایان
۱۶۱	معکوس های آکورد هفتم نمایان
۱۶۱	معکوس اول
۱۶۱	معکوس دوم
۱۶۲	معکوس سوم
۱۶۳	انواع کادانس
۱۶۳	کادانس کامل
۱۶۳	کادانس پلاگال
۱۶۴	کادانس نیمه
۱۶۴	کادانس بریده
۱۶۵	کادانس پیکاردی
۱۶۵	انتقال
	فصل هشتم : مهارت های شنیداری
۱۷۰	تقویت مهارت های شنیداری
۱۷۱	فواصل
۱۷۱	فاصله اول درست
۱۷۲	فاصله چهارم درست
۱۷۲	فاصله پنجم درست
۱۷۲	فاصله هشتم درست

فهرست مطالب

۱۷۳	فاصله دوم بزرگ
۱۷۳	فاصله سوم بزرگ
۱۷۴	فاصله ششم بزرگ
۱۷۴	فاصله هفتم بزرگ
۱۷۴	فواصل کوچک
۱۷۵	فاصله سوم کوچک
۱۷۵	فاصله ششم کوچک
۱۷۶	فاصله هفتم کوچک
۱۷۶	فواصل کاسته
۱۷۷	فواصل افزوده
۱۷۸	گام شناسی
۱۷۸	گام ماژور
۱۷۹	ماژور هارمونیک
۱۸۰	ماژور ملودیک
۱۸۰	ماژور دوپل هارمونیک
۱۸۲	مینور دوپل هارمونیک
۱۸۴	گام تمام پرده
۱۸۴	آکوردها
۱۸۴	آکوردهای سه صدایی
۱۸۵	توالی آکوردها
۱۸۶	دیکته ریتم
۱۸۸	دیکته ملودی
	فصل نهم: نوشتار صحیح موسیقی
۱۹۲	نشانه‌های عرضی
۱۹۵	نحوه نوشتار نشانه‌های عرضی در کنار دوپل نت‌ها و آکوردها
۱۹۶	آرپژ
۱۹۷	نحوه صحیح نگارش نت‌های نقطه‌دار
۱۹۸	دوپل نت نقطه‌دار به فاصله دوم
۱۹۹	خط میزان و انواع آن
۲۰۰	خط میزان دوتایی
۲۰۰	خط میزان شکسته
۲۰۰	خط میزان سیستمی
۲۰۲	نشانه‌های تکرار در موسیقی

فهرست مطالب

۲۰۳	نشانه تکرار یک بخش در موسیقی
۲۰۴	نشانه‌های اختصاری تکرار در موسیقی
۲۰۴	از ابتدا تا کُدا (D.C. al Coda)
۲۰۴	از ابتدا تا واژه پایان (D.C. al Fine)
۲۰۵	از نشانه تا کُدا (D.S. al Coda)
۲۰۵	از نشانه تا پایان (D.S. al Fine)
۲۰۶	نشانه‌های شدت (دینامیک) صدا
۲۰۶	نشانه‌های ترکیبی
۲۰۶	کاهش و افزایش بلندای صدا
۲۰۷	نشانه فرمات
۲۰۷	نشانه بیزورا
۲۰۸	گلیساندو
۲۰۹	نشانه‌های تزئین در ملودی
۲۰۹	تریل
۲۰۹	گزش یا مُردنت
۲۱۰	چرخش
۲۱۱	ترملو
۲۱۱	ترملوی منظم
۲۱۲	ترملوی آزاد
۲۱۲	ترملو بین دو نت با انگشت
۲۱۳	نشانه‌های پدال در پیانو
۲۱۳	پدال نگهدارنده
۲۱۶	یمه ۱: تمرین‌های تکمیلی
۲۲۲	ضمیمه ۲: پاسخ تمرین‌ها
۲۴۰	منابع و مآخذ

صدای موسیقایی

در ابتدا باید تعریفی برای صدای موسیقایی داشته باشیم، صدای سازها و گفتارهای مختلف، محدوده‌ی متفاوتی از اصوات را تولید می‌کنند. منظور از محدوده، فرکانس اصوات می‌باشد که در علم فیزیک، بسامد یا فرکانس به معنی اندازه‌گیری تعداد تکرار یک اتفاق در واحد زمانی معین است که واحد آن هرتز^۱ (Hz) می‌باشد. یک هرتز بدین معنی است که یک اتفاق یک بار در ثانیه رخ داده است.

در موسیقی آن اتفاقی که تکرار شده و باعث تولید صدا می‌شود، امواج صدا خواهد بود. سرعت ارتعاش امواج صدا، گستره‌ی فرکانسی (زیر و بمی)^۲ آن موج را مشخص خواهد کرد. توجه داشته باشید که، هرچه ارتعاش تندتر، صدا زیرتر و هرچه ارتعاش کندتر باشد صدا بم‌تر خواهد بود. در موسیقی سازی، ارتعاش‌کننده می‌تواند لوله‌ی هوا، سیم یا زه و پوست باشد، از نظر فیزیکی سازهایی که بدنه بزرگ‌تری دارند، صدایی در محدوده فرکانس پایین، و سازهای کوچک‌تر، صدایی در محدوده‌ی فرکانسی بالا تولید خواهند کرد. این مسأله به دلیل آن است که ساز با بدنه بزرگ‌تر سرعت ارتعاش کندتری را ایجاد می‌کند و در نتیجه، صدای بم‌تری خواهد

1-Hertz

2-Pitch

داشت. تصویر شماره یک، دو ساز از خانواده‌ی بادی چوبی را نشان می‌دهد. ساز باسون^۱ در سمت چپ و ساز ابوا^۲ در سمت راست، همان‌طور که مشاهده می‌شود، ساز باسون بدنه‌ی بزرگ‌تری نسبت به ساز ابوا دارد، در نتیجه صدای بم‌تری خواهد داشت.

تصویر ۱

نمونه شنیداری ۱: تفاوت بین صدای سازهای ابوا و باسون از نظر زیر و بمی.

توجه داشته باشید صدایی که برخی از سازها تولید می‌کنند، دارای کوک مشخصی نیست. معمولاً با سازهای کوبه‌ای مانند درام^۳، سنج‌ها^۴، پرکاشن^۵ و از این قبیل سازها، نمی‌توان نغمه‌ای را در یک کوک معین نواخت. این سازها، استفاده ریتمیک داشته و می‌توان ریتم یک اثر را با آن‌ها نواخت. در فصل دوم، ریتم در موسیقی را مورد بحث قرار خواهیم داد.

پیانو وسیع‌ترین محدوده‌ی صدایی را در بین سازها داراست. به وسیله کلاویه‌های سفید و سیاه از بم‌ترین صدا در سمت چپ تا زیرترین صدا در سمت راست را می‌توان نواخت. ذکر این نکته لازم است که، وقتی می‌گوییم "این نت غلط است" یعنی دارای کوک اشتباهی است و باید از نقطه نظر کوک اصلاح شود.

مؤلفه‌های اصلی صدای موسیقایی

شخصیت و رنگ هر صدای موسیقایی از سه مؤلفه اصلی تشکیل می‌شود. به وسیله این سه پارامتر قادر خواهیم بود که صدای سازهای مختلف را از یکدیگر تمیز دهیم.

■ یورش (Attack)

واژه "Attack" را در لغت می‌توان به یورش تعبیر کرد. در موسیقی مؤلفه یورش، به معنی اولین

صدایی است که از نت اجرا شده، شنیده می‌شود. برای مثال وقتی نُتی با آرشه ویولن اجرا می‌شود، شنونده به سرعت متوجه می‌شود که این صدا نتیجه کشش آرشه بر روی سیم است. در واقع یورش هر صدا در حد میکرو ثانیه خواهد بود. برای ساز پیانو، مؤلفه یورش کاملاً متفاوت است، با فشردن شستی پیانو، یک چکش کوچک به سه سیم فلزی به طور هم‌زمان ضربه می‌زند که منجر به تولید صدای حلقه‌ای بسیار زیبایی می‌شود. یا در ساز گیتار، این یورش به شکل صوتی تیز، که از به صدا درآوردن یک یا چند سیم فلزی (البته تفاوت جنس سیم در سبک‌های مختلف باعث تمایز صدا می‌شود)، خواهد بود.

■ تمبر، رنگ و محتوای هارمونیک (Timbre)

بخش میانی هر صدا، یا در واقع تنه‌ی هر صدا را با مؤلفه تمبر مشخص می‌کنند. این بخش میانی صدا حاوی رنگ و محتوای مخصوص به خود است. همین مؤلفه صداست که قدرت تشخیص صدای سازهای مختلف را به شنونده می‌دهد. برای مثال اجرای یک نُت مشخص در یک سیم ساز گیتار، تنه‌ی لاغرتری نسبت به اجرای همان نت در ساز پیانو را دارد. دلیل آن است که در پیانو این نت از ضربه‌ی چکش بر روی سه سیم ایجاد شده که صدایی پر محتوا و غنی‌تری تولید خواهد کرد. همین‌طور در ساز ویولن نوازنده با تکنیک‌های مختلف آرشه‌کشی، تمبر و طنین‌های مختلفی را اجرا می‌کند.

■ دیرند یا زمان محو شدن صدا (Decay)

صدای ایجاد شده توسط هر سازی، زمانی را نیاز دارد که محو شده و خاموش شود. این مؤلفه به دو دسته تقسیم می‌شود:

۱- نوع اول : Impulsive

مخصوص سازهایی است که نواختن آن‌ها به صورت ضربه‌ای است. در واقع با ضربه زدن یک نت در گیتار و پیانو، حجم صدای تولید شده مادام که نت بعدی نواخته نشود به صورت طبیعی ادامه خواهد یافت.

۲- نوع دوم : Sustained

در این دسته، زمان محو شدن صدا در اختیار نوازنده قرار دارد. دمیدن یک نوازنده فلوت، مادام که وی آن را پایان ندهد ادامه خواهد داشت. همچنین کشش آرشه ویولن بر روی سیم‌ها در اختیار نوازنده می‌باشد.

بعد از معرفی مؤلفه‌های اصوات موسیقایی، با این صداها آشنا شده و نحوه‌ی نامگذاری و نوشتار آن‌ها را خواهیم آموخت.

UNDERSTANDING THE CONCEPTS OF MUSIC (THEORETICALLY & AUDIBLY) HAMIDREZA HASHEMI OSGOUEI

موسیقی شبیه به زبانی است که در آن ردیفی از صداها به تفسیر عواطف، احساسات و با شرایط اجتماعی مورد نظر خالق آن می‌پردازد. به عنوان یک هنر، موسیقی محصول خلاقانه‌ی ذهن و قلب یک آهنگساز و یا نوازنده خواهد بود. مفاهیم موسیقی، همانند دیگر رشته‌ها، پیرو کار تمرینی و عملی بوده و چیزی که ما به عنوان مفاهیم موسیقی می‌شناسیم، حاصل کاوش و بررسی آثار هنرمندان برجسته‌ی تاریخ موسیقی می‌باشد.

در این کتاب، مفاهیم موسیقی به صورت کاربردی مورد بررسی قرار گرفته تا هنرجو پس از مطالعه‌ی کتاب حاضر، گرایش مرتبط با علاقه‌ی خود را در زمینه دانش تئوری موسیقی مشخص کند. این کتاب حاصل مطالعه و بررسی عناوین مرتبط در زمینه تئوری موسیقی و تجربه شخصی مؤلف در حین آموزش و همچنین تجارب آهنگسازی و تنظیم آثار متفاوت می‌باشد. هدف مؤلف از ارائه‌ی کتاب پیش رو، جبران خلأ در برخی مباحث مهم که در دیگر کتب تئوری موسیقی کمتر به آن توجه شده و نیز انتقال آسان و کاربردی مفاهیم موسیقی فارغ از هرگونه پیچیدگی بوده است. تلاش شده است که با استفاده از دانش شخصی مؤلف و تألیف نمونه‌های شنیداری، با بیان و شیوه‌ای جدید، این دانش به هنرجویان موسیقی و حتی شنوندگان موسیقی ارائه شود. لازم به تذکر است که تألیف تمرین‌های کتاب، در دو بخش انجام گرفته که در بخش اول، تمرین‌ها به موازات ارائه مفاهیم در داخل هر فصل گنجانده شده و در بخش دوم، تمرین‌های تکمیلی در جهت مرور مفاهیم ذکر شده در انتهای کتاب و با عنوان ضمیمه به همراه پاسخ تمامی تمرین‌ها آورده شده است.

978-964-5664-55-6